

Xibukwana xa Makambelelo

GIREDI YA

2

XITSONGA

RIRIMI RA LE KAYA

KOTARA YA 3

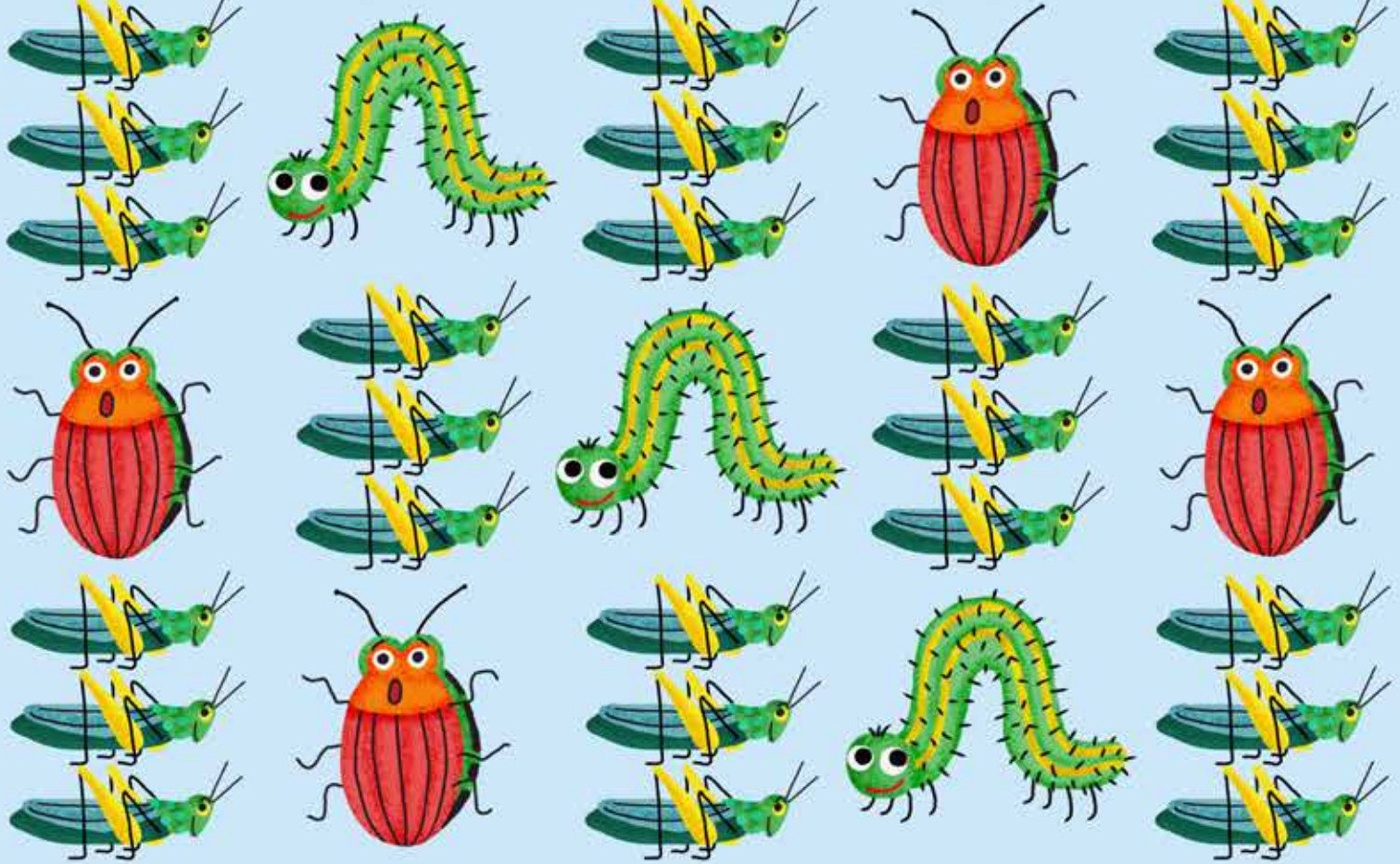
Xibukwana xa Makambelelo

GIREDI YA 2 | KOTARA YA 3

XITSONGA

Vundzeni

NKATSAKANYO	1
SWIKAMBELWANA SWA KOTARA YA 3 SWA NHN	2
FOMO YA NXOPAXOPO YA KOTARA YA 3	11
NONGOLOKO WA MAKAMBELELO WA KOTARA YA 3	13

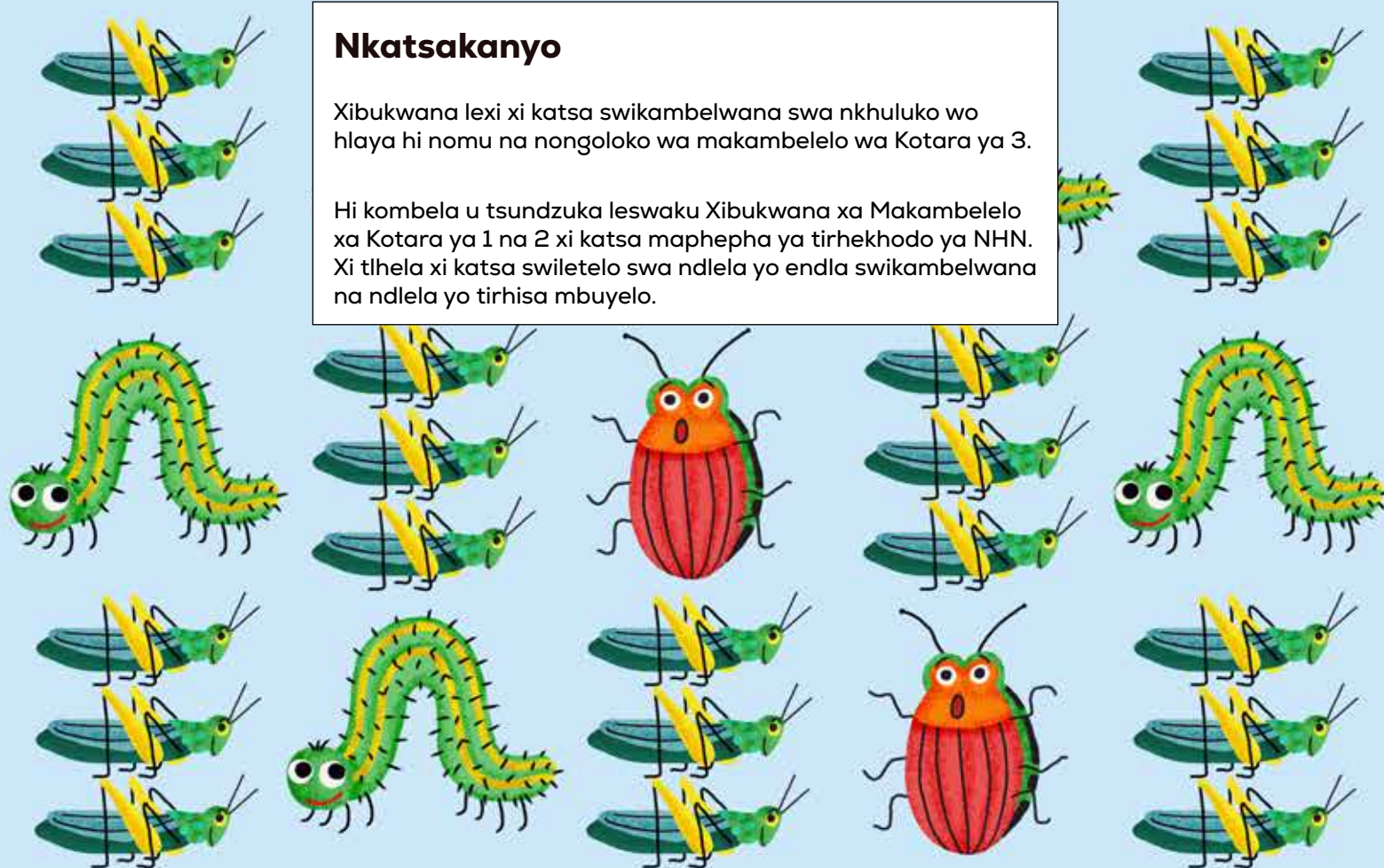

KOTARA YA 3

Nkatsakanyo

Xibukwana lexi xi katsa swikambelwana swa nkhluluko wo hlaya hi nomu na nongoloko wa makambelelo wa Kotara ya 3.

Hi kombela u tsundzuka leswaku Xibukwana xa Makambelelo xa Kotara ya 1 na 2 xi katsa maphepha ya tirhekhodo ya NHN. Xi tlhela xi katsa swiletelo swa ndlela yo endla swikambelwana na ndlela yo tirhisa mbuyelo.

Swikambelwana swa Kotara ya 3 swa NHN

NHLRP NHN

Ririmi: Xitsonga

Xikambelwana 2.3.A

Khopi ya mudyondzisi

60 wa mipfumawulo / 60 wa tisekoni

m	b	e	b	H	5
a	W	i	N	c	10
e	o	D	w	C	15
u	M	f	L	r	20
B	m	I	w	E	25
T	A	h	d	p	30
Y	v	S	x	j	35
O	z	q	uu	U	40
ch	J	Z	vh	Q	45
th	D	T	kh	rh	50
q	X	P	N	z	55
dl	D	ng	j	L	60

NHLRP NHN

Ririmi: Xitsonga

Xikambelwana 2.3.A

Khopi ya mudyondzi

60 wa mipfumawulo / 60 wa tisekoni

m	b	e	b	H
a	W	i	N	c
e	o	D	w	C
u	M	f	L	r
B	m	I	w	E
T	A	h	d	p
Y	v	S	x	j
O	z	q	uu	U
ch	J	Z	vh	Q
th	D	T	kh	rh
q	X	P	N	z
dl	D	ng	j	L

NHLRP NHN

Ririmi: Xitsonga

Xikambelwana 2.3.B

Khopi ya mudyondzisi

Marito ya 60 / 60 wa tisekoni

cela	feme	nkarhi	munhu	loyi	5
masipala	nongoloko	yin'wana	matsalelo	xivongo	10
khomana	xirhangi	ribye	wolowo	tibuku	15
gondzombela	ndhasundhasu	vahlawuriwa	mhanintsongo	mubumabumeri	20
fambisana	tirhisa	wun'wana	ntumbuluko	heleketa	25
vukwele	talela	heta	nawu	milawu	30
khombomuni	xivulwahava	xitumbuluxi	xiphiqo	kombisana	35
ematshan'wemi	swiphemuphemu	makumembirhi	nandzelelano	ntshikelelo	40
pfumeleriwa	engeteleka	hluvukisana	hinkwenu	nhlamuselo	45
woxe	hatima	hofisi	khuvula	hlawula	50
mudyondzisi	ntirhisanano	tolovetiwile	xifundzatsongo	tlhandlakambirhi	55
peletwana	erivaleni	xikolofisi	enambyeni	swibukwana	60

NHLRP NHN

Ririmi: Xitsonga

Xikambelwana 2.3.B

Khopi ya mudyondzi

Marito ya 60 / 60 wa tisekoni

cela	feme	nkarhi	munhu	loyi
masipala	nongoloko	yin'wana	matsalelo	xivongo
khomana	xirhangi	ribye	wolowo	tibuku
gondzombela	ndhasundhasu	vahlawuriwa	mhanintsongo	mubumabumeri
fambisana	tirhisa	wun'wana	ntumbuluko	heleketa
vukwele	talela	heta	nawu	milawu
khombomuni	xivulwahava	xitumbuluxi	xiphiqo	kombisana
ematshan'wemi	swiphemuphemu	makumembirhi	nandzelelano	ntshikelelo
pfumeleriwa	engeteleka	hluvukisana	hinkwenu	nhlamuselo
woxe	hatima	hofisi	khuvula	hlawula
mudyondzisi	ntirhisanano	tolovetiwile	xifundzatsongo	tlhandlakambirhi
peletwana	erivaleni	xikolofisi	enambyeni	swibukwana

NHLRP NHN

Ririmi: Xitsonga

Xikambelwana 2.3.C

Khopi ya mudyondzisi

Ku hlaya tindzimana / 60 & 180 wa tisekoni

Kulani a lava ku ya ephakeni.	6
“A hi fambe ephakeni.” ku vula Kulani.	13
“Hi le ku hlayeni.” ku vula Nyiko. “Buku ya	22
mina ya tsakisa. Yi vulavula hi muhloti, tlhari	30
na xihangu.”	32
Kulani a khunguvanyekile. A ya ebokisini ra	39
tithoyi. A teka nkumba wa ntima na wa wasi	48
na bege.	50
A hoxa maapula na swibotiboti swimbirhi	56
na timanga ebegeni. Ivi a lava swinsimbana	63
swimbirhi, swo leha.	66
A teka swinkumbana, swinsimbana na bege a	73
ya eka Nyiko.	76
“Nyiko, a hi fambe ephakeni!” ku vula Kulani.	84
“Vona, hi ta tlanga leswi nga ka buku ya	93
wena.”	94
“Ina! Swa tsakisa.” ku vula Nyiko. “A hi	102
fambe.”	103

NHLRP NHN

Ririmi: Xitsonga

Xikambelwana 2.3.C

Khopi ya mudyondzi

Kulani a lava ku ya ephakeni.

“A hi fambe ephakeni.” ku vula Kulani.

“Hi le ku hlayeni.” ku vula Nyiko. “Buku ya mina ya tsakisa. Yi vulavula hi muhloti, tlhari na xihangu.”

Kulani a khunguvanyekile. A ya ebokisi ra tithoyi. A teka nkumba wa ntima na wa wasi na bege.

A hoxa maapula na swibotiboti swimbirhi na timanga ebegeni. Ivi a lava swinsimbana swimbirhi. swi leha.

A teka swinkumbana, swinsimbana na bege a ya eka Nyiko.

“Nyiko, a hi fambe ephakeni!” ku vula Kulani.

“Vona, hi ta tlanga leswi nga ka buku ya wena.”

“Ina! Swa tsakisa.” ku vula Nyiko. “A hi fambe.”

NHLRP NHN

Ririmi: Xitsonga

Xikambelwana 2.3.D

Khopi ya mudyondzisi

Swivutiso swa ku twisisa hi nomu (8)

Muxaka wa xivutiso: Ku vuyiseriwa ka mahungu lama nga erivaleni

1. Xana i mani a lavaka ku ya ephakeni?

Nhlamulo: Kulani u lava ku ya ephakeni.

Muxaka wa xivutiso: Ku vuyiseriwa ka mahungu lama nga erivaleni

2. Hikokwalahokayini Nyiko a nga lavi ku ya ephakeni?

Nhlamulo: Nyiko u le ku hlayeni./ Nyiko u hlaya buku./ Nyiko u tiphina hi buku ya mayelana na muhloti, tlhari na xihangu.

Muxaka wa xivutiso: Ku vuyiseriwa ka mahungu lama nga erivaleni

3. Xana Kulani u tekile yini eka bokisi ra tithoyi?

Nhlamulo: U tekile nkumba wa wasi na wa ntima.

Muxaka wa xivutiso: Ku vuyiseriwa ka mahungu lama nga erivaleni

4. Xana i muhandzu wihi lowu Kulani a nga wu hoxa ebegeni?

Nhlamulo: U hoxile maapula mambirhi.

Muxaka wa xivutiso: Nkumbetelo hi ku kongoma

5. U vona wonge hikokwalahokayini Kulani a tekile swinkumbana, swinsimbana swimbirhi na bege ya swakudya?

Nhlamulo: *Nhlamulo ya mudyondzi. Xikombiso:*

Ndzi ehleketa leswaku Kulani a lava ku endla ntlango wo fana na wa le ka buku ya Nyiko.

Ndzi ehleketa leswaku Kulani u ehleketa leswaku Nyiko u ta ta ephakeni loko ntlango wu fana na lowu nga eka buku ya yena.

Muxaka wa xivutiso: Nkumbetelo hi ku kongoma

6. Xana u ehleketa leswaku Kulani i munhu wa vutshila? Seketela nhlamulo ya wena.

Nhlamulo: *Nhlamulo ya mudyondzi. Xikombiso:*

A ndzi ehleketa leswaku Kulani i munhu wa vutshila hikuva u kopela eka buku ya Nyiko.

Ndzi ehleketa leswaku Kulani i munhu wa vutshila hikuva u tiendlerile ntlango lowu munghana wa yena a wu rhandzaka.

Muxaka wa xivutiso: Hlamusela na ku hlanganisa

7. U ehleketa leswaku Kulani u ta endla mhaka ya xihangu yi va xiphemu xa ntlango wa yena? U ehleketa leswaku a nga endla njhani?

Nhlamulo: *Nhlamulo ya mudyondzi. Xikombiso:*

A ndzi ehleketa leswaku a nga endla xihangu xi va xiphemu xa ntlango wa yena. A nge swi koti ku endla mpfula.

Ndzi ehleketa leswaku a nga endla xihangu xi va xiphemu xa ntlango wa yena. A nga endla wonge ku na mpfula ivi va ya lava ko tumbela.

Muxaka wa xivutiso: Kambela na ku xopaxopa

4. Xana u ehleketa leswaku Kulani i munghana wa kahle? Seketela nhlamulo ya wena.

Nhlamulo: *Nhlamulo ya mudyondzi. Xikombiso:*

A ndzi ehleketi leswaku Kulani i munghana wa kahle hikuva a fanele a tshika Nyiko a hlalaya buku ya yena.

Ndzi ehleketa leswaku i munghana wa kahle hikuva u endla ntlango lowu Nyiko a nga ta wu tsakela.

Fomo ya Nxopaxopo ya Kotara ya 3

NHLRP NHN

Ririmi: Xitsonga

Giredi ya 2 Kotara ya 3

Fomo ya Nxopaxopo

Mipfumawulo 2.3.A	Nhlayo ya Swihoxo	Ntsengo	Marito 2.3.B	Nhlayo ya Swihoxo	Ntsengo
m			cela		
b			feme		
e			nkarhi		
b			munhu		
H			loyi		
a			masipala		
W			nongoloko		
i			yin'wana		
N			matsalelo		
c			xivongo		
e			khomana		
o			xirhangi		
D			ribye		
w			wolowo		
C			tibuku		
u			gondzombela		
M			ndhasundhasu		
f			vahlawuriwa		
L			mhanintsongo		
r			mubumabumeri		
B			fambisana		
m			tirhisa		
I			wun'wana		
w			ntumbuluko		
E			heleketa		
T			vukwele		
A			talela		
h			heta		
d			nawu		
p			milawu		

GIREDI YA 2 | FOMO YA NXOPAXOPO YA KOTARA YA 3

NHLRP NHN Ririmi: Xitsonga Giredi ya 2 Kotara ya 3 Fomo ya Nxopaxopo					
Mipfumawulo 2.3.A	Nhlayo ya Swihoxo	Ntsengo	Marito 2.3.B	Nhlayo ya Swihoxo	Ntsengo
Y			khombomuni		
v			xivulwahava		
S			xitumbuluxi		
x			xiphiqo		
j			kombisana		
O			ematshan'wemi		
z			swiphemuphemu		
q			makumembirhi		
uu			nandzelelano		
U			ntshikelelo		
ch			pfumeleriwa		
J			engeteleka		
Z			hluvukisana		
vh			hinkwenu		
Q			nhlamuselo		
th			woxe		
D			hatima		
T			hofisi		
kh			khuvula		
rh			hlawula		
q			mudyondzisi		
X			ntirhisanano		
P			tolovetiwile		
N			xifundzatsongo		
z			tlhandlakambirhi		
dl			peletwana		
D			erivaleni		
ng			xikolofisi		
j			enambyeni		
L			swibukwana		

Nongoloko wa Makambelelo

Giredi ya 2 Kotara ya 3

Nkunguhato wa Mudyondzisi wa Lembe na Lembe lowu Pfuxetiweke (Revised ATP) wu nyika ndlela ya Makambelelo lama Endleriwaka Exikolweni (MEE) eka kotara yin'wana na yin'wana. Hi ku ya hi leswi, vuswikoti na miehleketo leyi landzelaka swi fanele ku kamberiwa eka Kotara ya 3:

XIPHEMU	NTIRHO
 Ku yingisela na ku vulavula	Ku yingisela nandzelelano wa swiletelo na ku hlamula hi ndlela leyi faneleke. Ku yingisela vuxokoxoko eka switori na ku hlamula swivutiso swo kala swipimelo. Xikombiso, tirha xivangelo na vuyelo.
 Mipfumawulo	Ku lemuka mipfumawulo ya switwarimbirhi. Vumba marito hi ku tirhisa mipfumawulo ya switatisimbirhi na switwarimbirhi, ku hlanganisiwa ka switatisi na switatisimbirhi leswi dyondzisiweke lembe leri.
 Ku hlaya & Ntwisiso	Hlaya hi rito leri tlakukeke kusuka ebukwini hi mpimo wa vuswikoti. Tirhisa marito ya ku vona, mipfumawulo, ku kombisa vuswikoti bya ku hlaya bya nxopaxopo wa vundzeni na xivumbeko xa xitsariwa. Ku tilangutisa loko u hlaya, eka xiyenge xa ku lemuka na ntwisiso wa marito. Yingisela, na ku nghenelela eka tsalwa na ku: • Hlamula swivutiso swa xiviri • Endla ku vumba • Hlela swiendlakalo hi ku landzelelana lokunene • Endla mikumbetelo
 Ntivontsalo	Ku hlayisa kufana na ku fambelanisa: vukulu bya maletere lamatsongo na maletere lamakulu eka rito.
 Ku tsala	Tsala tindzimana ta 1–2 (swivulwa swa kwalomu ka tsevu) eka mintokoto ya munhu hi xiyexe kumbe swiendlakalo. Tirhisa swikombiso swa mahikahatelo lamanene (tihiko, tihefemulo, mifungo ya xivutiso, mfungho wa xihlamari) leswaku van'wana va kota ku hlaya leswi tsariweke.

XIKOMBISO XA MITIRHO YA MAKAMBELELO

- Mitirho leyi ya makambelelo yi endleriwile ku vumba xiphemu xa NHLRP.
- Laha swi faneleke, swikambelwana swa NHLRP swa NHN swi katsiwile tanihi xiphemu xa nongoloko wa makambelelo.
- Mitirho leyi ya makambelelo yi nga tirhisiwa tanihilaha yi nga hakona kumbe ku cinciwa ku fambelana na swilaveko swa Xifundza.

Ku yingisela na ku vulavula

Ku yingisela nandzelelano wa swiletelo na ku hlamula hi ndlela leyi faneleke.

Ku yingisela vuxokoxoko eka switori na ku hlamula swivutiso swo kala swipimelo. Xikombiso, tirha xivangelo na vuyelo.

Nghingiriko wa 1

- Endla leswi eka vhiki ra 3 hi nkarhi wa ku Hlaya hi Ntlawa loku Leteriweke.
- Vitana vadyondzi hi un'weun'we eka desika ra wena.
- Nyika mudyondzi un'wana na un'wana nxaxamelo wa swiletelo swa 4 leswi a faneleke ku swi landzelela.

Xikombiso:

- Tshama ehansi exitulwini lexi nga ekusuhi na mina;
 - Pfula buku leyi eka pheji ra 35;
 - Komba xifaniso;
 - Phokotela mavoko ya wena ka 3.
- Tekela enhlokweni ndlela leyi mudyondzi hi ntolovelwa a landzelelaka swiletelo hayona.

Nghingiriko wa 2

- Ku nghenelela eka xitori
- Vutisa mudyondzi un'wana na un'wana swivutiso leswi landzelaka mayelana na Xitori xa Nhlengelo xa Vhiki ra 2: Holidi ya xixika

Ku tsundzuka vuxokoxoko:

1. Xana munghana wa Zweli u vonile yini eMaputo?
Nhlamulo: U vonile miako yo leha, ribuwa ra lwandle na lwandlekulu.
2. Xana boboma leri munghana wa Zweli a ri voneke ri tiveka hi vito rini?
Nhlamulo: U vonile boboma ra Victoria.
3. Xana un'wana wa vanghana va Zweli u xavile kwihi bege yo pakatsiwa enhlaneni?
Nhlamulo: U xavile eJoni.
4. Xana hi swihi swilo swimbirhi leswi tatana Maboya a swi endleke hi nkarhi wa tiholedeyi?
Nhlamulo (timbirhi ntsena): U tshamile ekaya; a hlaya tibuku; u byarile matamatisi; u hetile nkarhi na ndyangu wa yena.

Endzhaku ka sweswo, vutisa mudyondzi swivutiso leswi landzelaka swo kala swipimelo:

- Xana Zweli u titwile njhani endzhaku ka ku twa hi ta tiholidi ya vanghana va yena, naswona i yini lexi n'wi endleke a titwa kahle?
Nhlamulo: Zweli a nga titwi kahle, a ehleketa leswaku holidi ya yena a yi borha. Kambe tatana Maboya u n'wi endlile a titwa kahle hikuva na yena a tshamile ekaya. U endlile leswaku Zweli a ehleketa hi swilo hinkwaswo swo saseka leswi a swi endla ekaya.
- Hikokwalahokayini u ehleketa leswaku Zweli a hisekela ku vulavula hileswi a swi endleke hi nkarhi wa tiholidi ya yena?
Nhlamulo: Nhlamulo ya mudyondzi hi yexe, kambe yi fanele ku seketeriwa. Xikombiso: Ndzi ehleketa leswaku Zweli a hisekela hikuva u swi vonile leswaku u tiphinile hi holidi ya yena naswona u endlile swilo swo saseka ekaya.

GIREDI YA 2 | NONGOLOKO WA MAKAMBELELO

Ndzi ehleketa leswaku Zweli a hisekela hikuva tatana Maboya u n'wi pfunile ku twisisa leswaku holideyi ekaya yi nga tsakisa.

- Kambela mudyondzi un'wana na un'wana hi ku tirhisa rhubiriki leyi landzelaka.

RHUBIRIKI	LEVHELE YA 1	LEVHELE YA 2	LEVHELE YA 3	LEVHELE YA 4
Ku landzelela swiletelo	Mudyondzi u tsundzuka na ku landzelela xiletelo xa 1 hi ndlela leyinene.	Mudyondzi u tsundzuka na ku landzelela swiletelo swi 2 hi ndlela leyinene.	Mudyondzi u tsundzuka na ku landzelela swiletelo swi 3 hi ndlela leyinene.	Mudyondzi u tsundzuka na ku landzelela swiletelo swi 4 hi ndlela leyinene.
Ku tsundzuka vuxokoxoko	Mudyondzi u nyika nhlamulo yin'we leyinene.	Mudyondzi u nyika tinhlamulo timbirhi letinene.	Mudyondzi u nyika tinhlamulo tinharhu letinene.	Mudyondzi u nyika tinhlamulo ta 4 leti nga fanela.
Swivutiso swo kala swipimelo	Mudyondzi u hlamula xivutiso xo kala swipimelo xin'we hi nseketelo lowukulu kusuka eka mudyondzisi.	Mudyondzi u hlamula swivutiso leswimbirhi swo kala swipimelo hi nseketelo lowukulu kusuka eka mudyondzisi.	Mudyondzi u hlamula swivutiso leswimbirhi swo kala swipimelo hi nseketelo lowukulu kusuka eka mudyondzisi.	Mudyondzi u hlamula swivutiso leswimbirhi swo kala swipimelo hi ku tiyimela na hi ndlela leyi nga fanela.

Mipfumawulo

Ku lemuka mipfumawulo ya switwarimbirhi. Ku lemuka ku hlanganisiwa ka switatisi na switatisimbirhi.

Vumba marito hi ku tirhisa mipfumawulo ya switatisimbirhi na switwarimbirhi, ku hlanganisiwa ka switatisi na switatisimbirhi leswi dyondzisiweke lembe leri.

- Eka Mavhiki ya 2–7 hi Ravuntlhanu, vadyondzi va hetisa nghingiriko wo Vumba Rito lowu kumekaka eka Bukukulu yo Hlaya.
- Eku heleni ka tidyondzo ta Ravuntlhanu hlengeleta tibuku ta vadyondzi leswaku ti ta kamberiwa.
- Kambela vadyondzi hi ku tirhisa rhubiriki leyi landzelaka.

GIREDI YA 2 | NONGOLOKO WA MAKAMBELELO

RHUBIRIKI	LEVHELE YA 1	LEVHELE YA 2	LEVHELE YA 3	LEVHELE YA 4
Nhlayo ya marito lamanene lama vumbiweke vhiki rin'wana na rin'wana	Hi nhlayoxikarhi, mudyondzi u vumba marito ya 0–3 vhiki rin'wana na rin'wana.	Hi nhlayoxikarhi, mudyondzi u vumba marito ya 4–6 vhiki rin'wana na rin'wana.	Hi nhlayoxikarhi, mudyondzi u vumba marito ya 7–9 vhiki rin'wana na rin'wana.	Hi nhlayoxikarhi, mudyondzi u vumba marito ya 10 kumbe ku tlula vhiki rin'wana na rin'wana.
Ku tirhisiwa ka mipfumawulo ya switwarimbirhi	Mudyondzi u papalata ku vumba marito lama katsaka mipfumawulo ya switwarimbirhi.	Mudyondzi u na vuswikoti byo vumba marito lama katsaka mipfumawulo ya switwarimbirhi.	Mudyondzi u na vuswikoti byo vumba marito lama katsaka mipfumawulo ya switwarimbirhi.	Mudyondzi u na vuswikoti byo tlula mpimo byo vumba marito lama katsaka mipfumawulo ya switwarimbirhi.
Ku tirhisiwa ka mipfumawulo ya switatisimbirhi, ku hlanganisiwa ka switatisi na switatisimbirhi	Mudyondzi u papalata ku vumba marito lama katsaka mipfumawulo ya switatisimbirhi, ku hlanganisiwa ka switatisi na switatisimbirhi.	Mudyondzi wa swi kota ku vumba marito lama katsaka mipfumawulo ya switatisimbirhi, ku hlanganisiwa ka switatisi na switatisimbirhi.	Mudyondzi u na vuswikoti byo vumba marito lama katsaka mipfumawulo ya switatisimbirhi, ku hlanganisiwa ka switatisi na switatisimbirhi.	Mudyondzi u na vuswikoti byo tlula mpimo byo vumba marito lama katsaka mipfumawulo ya switatisimbirhi, ku hlanganisiwa ka switatisi na switatisimbirhi.

Ku hlaya

Hlaya hi rito leri tlakukeke kusuka ebukwini hi mpimo wa vuswikoti.

Tirhisa marito ya ku vona, mipfumawulo, ku kombisa vuswikoti bya ku hlaya bya nxopaxopo wa vundzeni na xivumbeko xa xitsariwa.

Ku tilangutisa loko u hlaya, eka xiyenge xa ku lemuka na ntwisiso wa marito.

Nghingiriko

- Endla leswi emakumu ka kotara.
- Tirhisa Xikambelwana xa NHLRP xa NHN: 2.3.C
- Vitana vadyondzi hi un'weun'we ku hetisa xikambelwana xa NHN, hi ku landza swiletelo.
- Tsala mivuyelo ya NHN ya mudyondzi eka Phepha ro Rhekhoda ra NHN.
- Kambela mudyondzi un'wana na un'wana hi ku tirhisa rhubiriki leyi landzelaka.

GIREDI YA 2 | NONGOLOKO WA MAKAMBELELO

RHUBIRIKI	LEVHELE YA 1	LEVHELE YA 2	LEVHELE YA 3	LEVHELE YA 4
Vutshila byo hlaya	Xikoro xa NHN xa mudyondzi xi le hansi swinene eka Swipimovuswikoti swa Rixaka swa ku Hlaya.	Xikoro xa NHN xa mudyondzi xi le hansinyana eka Swipimovuswikoti swa Rixaka swa ku Hlaya.	Xikoro xa NHN xa mudyondzi xi fikelela eka Swipimovuswikoti swa Rixaka swa ku Hlaya.	Xikoro xa NHN xa mudyondzi xi hundza eka Swipimovuswikoti swa Rixaka swa ku Hlaya.
Ku langutisisa vuswikoti byo hlaya	Mudyondzi a nga swi koti ku langutisisa vuswikoti bya yena byo hlaya.	Mudyondzi mikarhi yin'wana wa yima na ku tlhela a hlaya rito kumbe xivulwa leswaku a ta ti lulamisa kumbe ku kuma ku twisisa.	Mudyondzi u tshamela ku yima a tlhela a hlaya rito kumbe xivulwa leswaku a ta ti lulamisa kumbe ku kuma ku twisisa.	Mudyondzi u hlaya hi nkhluluko. Loko mudyondzi a tikeriwa, wa swi kota ku lemuka naswona wa ti lulamisa hi ku hatlisa.

Ntwisiso

Hlamula swivutiso swa xiviri.

Endla ku vhumba.

Hlela swiendlakalo hi ku landzelelana lokunene.

Endla mikumbetelo.

Nghingiriko

- Endla leswi eka Vhiki ra 7 hi nkarhi wa ku Hlaya hi Ntlawa loku Leteriweke.
- Tsundzuxa vadyondzi hi Vhiki ra 6 ra Xitori xa Nhlengelo: Musa Motha: Mucini loyi a nga pfumeliki ku kokeriwa ehansi
- Tsala swivutiso leswi landzelaka eka bodo.
- Hlaya swivutiso hi rito leri tlakukeke kutani u hlamusela ndlela leyi swi faneleke swi hlamuriwa hayona.
- Emakumu ka dyondzo, teka tibuku ta vadyondzi leswaku u ta koreketa.
- Tirhisa memorandamu leyi nyikiweke.

Hlamula swivutiso swa xiviri

1. Xana hi wihi ntlango lowu Musa a wu tlanga loko a ha ri mufana lontsongo?
 - a. basiketibolo
 - b. bolo ya milenge
 - c. thenisi
2. Xana Musa u endlile yini ku sivela mfukuzana eka tsolo ra yena leswaku yi nga hangalaki?
 - a. U nwile murhi.
 - b. U dyondzile ku cina.
 - c. U tsemiwe nenge.

Endla Mikumbetelo

3. Xana u ehleketa leswaku Musa u ta humelela tanihi mucini? Hikokwalahokayini kumbe hikokwalahokayini u ku e-e?
Ina, ndzi ehleketa tano hikuva...
E-e, a ndzi ehleketi tano hikuva...

Hlela swiendlakalo hi ku landzelelana lokunene

4. Hlaya swivulwa leswi landzelaka kutani u hlamusela leswaku hi xihilexi humeleleke kusungula, lexi humeleleke endzhaku ka sweswo na lexi humeleleke ro hetelela.
 Tsala nhlayo ya swivulwa hi ku landzelelana loku faneleke.
 a. Musa u dyondzile ku cina hi nenge wun'we.
 b. Musa u vavisile tsolo ra yena loko a ri karhi a tlanga bolo ya milenge.
 c. Musa u nyikiwile swo chaya vunanga hi swona kutani a sungula ku tsakela vuyimbeleri.

Endla mikumbetelo

5. Xana u ehleketa leswaku ku kokeriwa ehansi i yini?
 a. Matimba lama kokelaka swilo ehansi swi kongoma emisaveni
 b. Moya wa matimba
 c. I maginete leyi kokaka swilo swa tinsimbhi
6. Hikokwalahokayini u ehleketa leswaku leswi hi swona leswi ku kokeriwa ehansi ku nga swona?
Ndzi ehleketa leswaku i ku kokeriwa ehansi hikuva...

Memorandamu

1. b (1 ya maraka)
2. c (1 ya maraka)
3. Nhlamulo ya mudyondzi:
 Ku hetisa nhlamulo (1 ya maraka)
 Ku seketela nhlamulo (1 ya maraka)
4. b, c, a (1 ya maraka - hinkwaswo swi fanele swi va tinhlamulonene)
5. a (1 ya maraka)
6. Mudyondzi u fanele ku nyika nhlamuselo leyi twalaka (2 wa timaraka)
 - Tirhisa tafula ra hundzuluxo wa xivumbeko leri nga laha hansi ku hundzuluxela eka xiyimo xo karhi.

Timaraka hinkwato i 8 wa tona	MPIMO WA VUSWIKOTI
1 - 2	1
3 - 4	2
5 - 6	3
7 - 8	4

Ntivontsalo

Ku hlayisa kufana na ku fambelanisa: vukulu bya maletere lamatsongo na maletere lamakulu eka rito.

Nghingiriko

- Endla leswi eka kotara hinkwayo hi nkarhi wa tidyondzo ta Ntivontsalo.
- Tirhisa tidyondzo leti nyikiweke eka Nkunguhato wo Dyondzisa wa NHLRP.
- Hi nkarhi wa tidyondzo, rhendzeleka u langutisa vuswikoti bya vadyondzi bya ntivontsalo.
- Loko kotara yi ya eku heleni langutisa tibuku ta vadyondzi ku langutisa nhluvuko wa ntivontsalo.
- Kambela vadyondzi hi ku tirhisa rhubiriki leyi landzelaka.

RHUBIRIKI	LEVHELE YA 1	LEVHELE YA 2	LEVHELE YA 3	LEVHELE YA 4
Ku vumbiwa ka maletere	Maletere yo tala a ma vumbiwangi kahle kumbe ma vumbiwile hi ndlela leyi hoxekeke.	Maletere man'wana a ma vumbiwangi kahle kumbe ma vumbiwile hi ndlela leyi hoxekeke.	Maletere ya vumbiwile hi ndlela leyinene kambe nyingiso wu nga nyikiwa eka ku basa.	Maletere ya vumbiwile hi ndlela leyinene na ku vumbiwa hi ndlela leyi baseke.
Vukala-cincacincinco bya maletere	Vukulu bya maletere a byi kombisi ngopfu vukalacincacincinco, naswona maletere lamakulu a ma languteki ma ri makulu ku tlula maletere lamatsongo.	Vukulu bya maletere byi hava vukalacincacincinco, naswona maletere lamakulu a ma languteki ma ri makulu ku tlula maletere lamatsongo.	Mikarhi yin'wana ku hava vukalacincacincinco eka vukulu bya maletere kumbe ku ringana loku nga fanelangiki exikarhi ka maletere lamakulu na lamatsongo.	Vukulu bya maletere byi kombisa vukalacincacincinco naswona ku na ku ringana loku faneleke exikarhi ka maletere lamakulu na lamatsongo.

Ku tsala

Tsala tindzimana ta 1–2 (swivulwa swa kwalomu ka tsevu) eka mintokoto ya munhu hi xiyexe kumbe swiendlakalo.

Tirhisa swikombiso swa mahikahatelo lamanene (tihiko, tihefemulo, mifungo ya xivutiso, mfungho wa xihlamari) leswaku van'wana va kota ku hlaya leswi tsariweke.

Nghingiriko

- Endla leswi eka mavhiki ya 5–6, laha vadyondzi va tsalaka hi: Munhu un'wana evuton'wini bya vona loyi a rhandzaka ku cina
- Tirhisa tidyondzo leti nyikiweke eka Nkunguhato wo Dyondzisa wa NHLRP.
- Eku heleni ka dyondzo ya Ravuntlhanu hlengeleta tibuku ta vadyondzi leswaku ti ta kamberwa.
- Kambela vadyondzi hi ku tirhisa rhubiriki leyi landzelaka.

RHUBIRIKI	LEVHELE YA 1	LEVHELE YA 2	LEVHELE YA 3	LEVHELE YA 4
Xivumbeko	A ku na nhlamuselo yo twala ya tindzimana leti nga tirhisiwa.	Swivulwa swi tsariwile hi xivumbeko xa ndzimana, kambe ku hava mianakanyokulu yo fana eka ndzimana yin'wana na yin'wana.	Swivulwa swi vumbiwile kahle swi va tindzimana ta 2, kambe ndzimana ya vumbirhi a yi helelangi.	Swivulwa swi vumbiwile kahle swi va tindzimana ta 2 leti hetisekeke.
Ku leha na xivumbeko	Mudyondzi u tsarile swivulwa leswi nga ehansi ka 3 leswi nga lulama.	Mudyondzi u tsarile 4–5 wa swivulwa leswinene.	Mudyondzi u tsarile 6–7 wa swivulwa leswinene.	Mudyondzi u tsarile swivulwa swa 8 kumbe ku tlula leswi nga lulama.
Mahikahatelo	Mudyondzi u tsandzeka ku tirhisa marito lamakulu na tihiko hi mfanelo, hambiloko a pfuniwa.	Mudyondzi u tirhisa marito lamakulu na tihiko hi mfanelo, kambe u tsandzeka ku tirhisa mihikahato yin'wana.	Mudyondzi u tala ku tirhisa mahikahatelo hinkwawo lama dyondzisiweke hi ndlela leyinene.	Mudyondzi mikarhi yo tala u tirhisa mahikahatelo hinkwawo lama dyondzisiweke hi ndlela leyinene.

